

ДМИТРО ВЕРБІВСЬКИЙ

ORCID ID: 0000-0002-5238-1189

d_verbovskiy@ukr.net

кандидат педагогічних наук, доцент

Житомирський державний університет імені Івана Франка

вул. Велика Бердичівська, 40, м. Житомир

ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЮ ГАЛУЗЬ

Аналіз історії та педагогіки інновацій надає можливість розширити та збагатити наші сучасні наукові уявлення про роль і значення інновацій у розвитку суспільства. Основні характеристики, принципи, тенденції та перспективи для розвитку вітчизняної педагогіки стають надзвичайно актуальним завданням у цьому контексті.

Метою статті є оцінка й аналіз інноваційних історико-педагогічних концепцій, які є актуальними в сучасних умовах модернізації вітчизняної освітньо-виховної системи та мають основні характеристики, принципи, тенденції та перспективи вітчизняної педагогіки у впровадженні інноваційних технологій в освітній процес.

Провідним методом дослідження є теоретичний аналіз та узагальнення наукових джерел, систематизація наукової інформації щодо проблеми розвитку інноваційних технологій та їх впровадження в освітній процес.

Аналіз інновацій в освіті сприяє виявленню ключових тенденцій, розвитку новаторських підходів, покращенню якості навчання та забезпеченню адаптації освітніх систем до сучасних вимог. Педагогічні інновації властиві науковим доробкам ряду видатних українських педагогів, таких як Г. С. Сковорода, К. Д. Ушинський, М. І. Пирогов, Б. Д. Грінченко, С. Ф. Русова, А. С. Макаренко, В. О. Сухомлинський.

За результатами аналізу наукових джерел встановлено, що елементи інноваційної педагогіки вже історично знаходять відображення в теорії та практиці вітчизняних педагогів. Визначено, які підходи, концепції та технології є актуальними для сучасної освіти. Описано ключові характеристики, принципи, тенденції та перспективи, які впливають на розвиток сучасної педагогіки в галузі впровадження інноваційних технологій. Доведено, що інноваційна педагогіка є продуктом не лише сучасних досліджень, але й накопичення педагогічного доробку протягом багатьох століть.

Ключові слова: нововведення, новаторство, інновація, інноватика, інноваційні технології, інноваційний процес.

DMYTRII VERBIVSKYI

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor

Zhytomyr Ivan Franko State University

40 Velyka Berdychivska St., Zhytomyr

DOMESTIC EXPERIENCE IN IMPLEMENTATION OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN THE EDUCATION INDUSTRY

The analysis of the history and pedagogy of innovations opens the possibility to expand and enrich our modern scientific ideas about the role and significance of innovations in the development of society. The main characteristics, principles, trends and perspectives for the development of domestic pedagogy become an extremely urgent task in this context.

The purpose of the article is to evaluate and analyze innovative historical-pedagogical concepts that are relevant in the modern conditions of modernization of the domestic educational system and include the main characteristics, principles, trends and perspectives of domestic pedagogy in the introduction of innovative technologies into the educational process.

The leading method of research is the theoretical analysis and generalization of scientific sources, the systematization of scientific information regarding the problem of the development of innovative technologies and their implementation in the educational process.

The analysis of historical and pedagogical prerequisites for the emergence of innovations in education and scientific literature showed that pedagogical principles, such as problem-based learning, methods of teaching and upbringing, solving problems of unsuccessful students, developmental learning, programmed learning, pedagogy of cooperation, forms of learning, history of school education and comparative pedagogy, school management and best pedagogical practices are all discussed and considered in the context of increasing the effectiveness of teaching and educating learners.

Analysis of innovations in education helps to identify key trends, develop innovative approaches, improve the quality of education and ensure the adaptation of educational systems to modern requirements. Pedagogical innovations are characteristic of the scientific works of a number of prominent Ukrainian teachers, such as H.S. Skovoroda, K.D. Ushynskiy, M.I. Pirogov, B.D. Grinchenko, S.F. Rusova, A.S. Makarenko, V.O. Sukhomlynskiy. According to the results of the analysis of scientific sources, it was established that the elements of innovative pedagogy are already historically reflected in the theory and practice of domestic teachers. In particular, the creative approach, humanization of education and pedagogical activity is an important basis for the development of innovative pedagogy.

It is established which approaches, concepts and technologies are relevant for modern education. The key characteristics, principles, trends and perspectives that influence the development of modern pedagogy in the field of implementation of innovative technologies are determined. It has been proven that innovative pedagogy is a product not only of modern research, but also of the accumulation of pedagogical work over many centuries. A significant number of ideas, concepts and methods that are considered innovative today have their roots in the works of outstanding teachers of past eras.

Key words: *innovation, innovative technologies, innovation process.*

Інтеграція України у світове співтовариство ставить на порядок денний питання готовності як суспільства, так і окремих особистостей до змін у всіх сферах життєдіяльності: соціальній, економічній, науковій, політичній і технічно-технологічній. Одним із ключових завдань вищої професійної освіти є розвиток у майбутніх фахівців таких якостей і здібностей, які дадуть їм змогу успішно адаптуватися до швидкозмінних конкурентних умов, а також із готовністю приймати й реалізовувати інновації, створювати якісно новий соціальний простір. Таким чином, інноваційність стає характерною тенденцією сучасної освіти, що визначає її відкритість до нового й передовий характер порівняно з іншими галузями людської діяльності.

Покращення якості підготовки майбутніх фахівців у сфері освіти завдяки зростанню інноваційних і технологічних аспектів освітнього процесу врегульовано нормативно-правовими документами в країнах Європи, включно з Україною. Державна освітня політика України визначає стратегії забезпечення якості освіти здобувачами, які повинні отримати не лише якісні знання, сформовані навички та компетенції, але й бути готовими до професійної діяльності із застосуванням інноваційних технологій.

Аналіз науково-методичних робіт щодо впровадження інновацій в освітню галузь підтверджує доцільність застосування інноваційних технологій у підготовці майбутніх вчителів, зокрема вчителів інформатики.

Історико-педагогічний аналіз етапів зародження, втілення в практику й поширення інноваційних педагогічних ідей відображено в працях таких вчених, як Л. В. Артемова, Л. М. Ващенко, С. В. Вітвицька, І. В. Гавриш, Н. П. Дічек, О. А. Дубасенюк, В. І. Загвязинський, О. Я. Савченко, О. В. Сухомлинська та ін.

Наукові дослідження А. М. Алексюка, П. Ю. Сауха, І. М. Богданової та інших присвячені загальнотеоретичним і науково-практичним проблемам інноваційної парадигми у вищій школі та питанню впровадження інновацій у процес навчання й в освіту загалом. Питання якості нової вищої освіти та управління технологіями, що базуються на інтегративному застосуванні й інноваційних дидактичних методиках підготовки фахівців нового часу, були досліджені в працях В. І. Білокопитова, М. М. Булинського, М. З. Згуровського, Г. О. Козлакової, В. Г. Кременя, С. М. Ніколаєнка.

У дослідженнях А. П. Єршова, М. І. Жалдака, В. М. Монахова, Ю. С. Рамського, Я. Б. Сікори описується застосування сучасних інформаційних технологій в освітньому процесі закладів загальної середньої та вищої освіти. Принципи, зміст, структура й умови функціонування та розвитку інноваційних технологій також вивчаються з практичного погляду, і в цьому контексті слід згадати дослідження В. П. Безпалько, І. М. Дичківської, І. П. Підласого й інших.

Мета статті. Оцінка й аналіз історико-педагогічних інновацій, які є актуальними в сучасних умовах модернізації вітчизняної освітньо-виховної системи та мають основні характеристики, принципи, тенденції та перспективи вітчизняної педагогіки у впровадженні інноваційних технологій в освітній процес.

Аналіз історії та педагогіки інновацій надає можливість розширити та збагатити наші сучасні наукові уявлення про роль і значення інновацій у розвитку суспільства. Основні характеристики, принципи, тенденції та перспективи для розвитку вітчизняної педагогіки стають надзвичайно актуальним завданням у цьому контексті.

Історія розвитку освітніх інновацій виявляється багатошаровою та охоплює різні етапи та напрями, що відображають динаміку суспільних потреб, наукових досягнень, технологічних можливостей і культурних впливів. Аналізуючи цю історію, можна визначити ключові характеристики, принципи, тенден-

ції та перспективи, які впливають на розвиток сучасної педагогіки в галузі впровадження інноваційних технологій:

1. Історичні етапи розвитку інновацій в освіті:

– *Початкові спроби* – перші інновації в освіті можна відслідкувати ще з античних часів, коли виникали перші школи й університети.

– *Реформи епохи Просвітництва* – заснування загальноосвітніх систем і впровадження нових методик навчання.

– *Індустріальна революція та модернізація освіти* – розвиток публічної освіти, поширення шкільної системи, виникнення професійної освіти.

– *Епоха інформаційних технологій* – запровадження комп'ютерних технологій, електронних навчальних засобів, дистанційного навчання.

2. Основні характеристики та принципи інновацій в освіті:

– *Адаптивність* – здатність інноваційної системи адаптуватися до змін у суспільстві та технологіях.

– *Залучення учнів* – активне залучення учнів до освітнього процесу з урахуванням їх інтересів і здібностей.

– *Постійне вдосконалення* – принцип неперервного покращення та розвитку навчальних програм і методик.

3. Тенденції в галузі впровадження інноваційних технологій у педагогіку:

– *Персоналізоване навчання* – використання індивідуальних підходів до кожного учня.

– *Застосування інтерактивних технологій* – використання відео, аудіо, вебконференцій для збільшення залучення учнів до навчального процесу.

– *Розвиток онлайн-освіти* – зростання популярності дистанційного навчання й онлайн-курсів.

4. Перспективи розвитку:

– *Інтеграція технологій і методик* – об'єднання класичних підходів до навчання із сучасними технологіями.

– *Розвиток штучного інтелекту в освіті* – використання ШІ для індивідуального навчання й оцінювання.

– *Глобалізація освіти* – зростання міжнародних обмінів студентів і викладачів, розвиток міжнародних навчальних стандартів.

Аналіз історії розвитку освітніх інновацій дає нам змогу краще зрозуміти сучасні виклики й можливості в галузі освіти та спрогнозувати майбутні напрями розвитку.

Особливе місце в розвитку вітчизняної інноваційної педагогіки належить Григорію Савовичу Сковороді. Вплив епохи Просвітництва на формування науково-педагогічних поглядів цього видатного українського мислителя, просвітителя-гуманіста, педагога виявився надзвичайно значущим для подальшого розвитку педагогічної думки. У XVIII столітті завдяки значним науковим досягненням з'явилася можливість реально, а не утопічно, розглядати питання про вдосконалення людини як основи досягнення суспільного прогресу.

Григорій Сковорода наголошував, що в кожній людині закладені великі творчі сили та здібності. Він вважав, що завдання педагога полягає передусім у розпізнанні цих здібностей та їх відповідному розвитку [1, с. 128–129]. Однак ключовою позицією Г. С. Сковороди була ідея самопізнання, яке мало вести до самовдосконалення особистості [11]. Він підкреслював, що самопізнання саме по собі не може забезпечити повного саморозкриття особистості. Розкриття внутрішньої сутності людини, на думку Сковороди, має бути скоординоване з її місцем в суспільстві та з'ясуванням її спорідненості з певним видом діяльності.

Григорій Сковорода вважав, що саме праця та напруження інтелектуальних і моральних сил є шляхом, яким повинна йти людина не лише в пізнанні світу та самопізнанні, але й у постійній роботі над духовним самовдосконаленням і зростанням, тобто саморозвитком [11]. Основними педагогічними пріоритетами Г. С. Сковороди були навчити людину самопізнання, рефлексії, адекватного сприйняття світу та себе в ньому, а також постійного набуття нових знань і самовдосконалення.

Отже, вчення Григорія Савовича Сковороди має величезне значення для розвитку педагогічної думки й підкреслює важливість розвитку особистості через самопізнання, працю та постійне духовне зростання.

Творчість видатного українського педагога Костянтина Дмитровича Ушинського відображає глибоке розуміння психологічних, психічних і фізичних законів розвитку дитини. Основою його педагогічних принципів є формування внутрішнього світу дитини, а також відповідність освітнього процесу природним здібностям і культурним умовам оточення.

Ушинський зробив значний внесок у дидактику, детально вивчивши питання змісту освіти, принципи організації та методи навчання. Він підкреслював, що навчання має сприяти не лише збагаченню учнів реальними знаннями, а й розвитку їх пам'яті та мислення. Одним із головних принципів Ушинського було те, що головна мета навчання полягає в систематизації знань і виявленні основних ідей, які їх об'єднують. Він підкреслював значення не лише самого знання, але й того, як це знання формується та розуміється дитиною. Ушинський вважав, що ці ідеї та концепції повинні бути основою освітнього процесу, де вони народжуються та розвиваються в серцевині розуму дитини, а потім виражаються через логічні й розумові оболонки.

Таким чином, внесок Костянтина Дмитровича Ушинського в розвиток педагогічної думки є надзвичайно важливим, оскільки він став основоположником глибокої та стрункої педагогічної системи, яка дотримувалася принципу формування внутрішнього світу дитини та відповідності освітнього процесу її природним можливостям і культурному оточенню.

Послідовниками Костянтина Дмитровича Ушинського в Україні, які продовжили його педагогічну спадщину та відіграли важливу роль у розвитку української педагогіки, стали Т. Г. Лубенець, Б. Д. Грінченко, Х. Д. Алчевська, О. В. Духнович, С. Ф. Русова, Г. Г. Ващенко.

Одним із таких послідовників був Микола Іванович Пирогов, який виявив себе як гуманний реформатор освіти. Він був противником казенної педагогіки та виступав за загальнолюдський характер освіти. Пирогов активно підтримував ідею забезпечення наступності навчання у школах різних ступенів. Він вважав, що це дасть змогу створити систему освіти, яка краще відповідає потребам і можливостям учнів, а також сприяє їхньому повноцінному розвитку [1, с. 163].

Таким чином, Микола Іванович Пирогов зі своїми колегами продовжив і розвинув ідеї Костянтина Дмитровича Ушинського, сприяючи розвитку української педагогічної думки та впровадженню прогресивних методів і принципів в освітній процес.

Микола Іванович Пирогов вдавався до глибокого аналізу змісту, форм і методів навчання, підтримуючи розвивальний підхід. Він висловлював переконання в нерозривності навчання та виховання, стверджуючи, що метою школи є формування «істинної людини» з багатими науковими знаннями та високими моральними цінностями. Пирогов активно підтримував ідею поширення освіти серед жінок та їх виховання як майбутніх матерів, визнаючи їхню важливу роль у будівництві суспільства. У своїх педагогічних працях він розкривав своє бачення мети та змісту діяльності вищої школи, визначаючи вимоги до роботи педагога закладу вищої освіти. Він підкреслював значення громадської місії професорів і викладачів у сприянні науковому та суспільному прогресу. Пирогов також вважав, що університет слугує дзеркалом суспільства, атмосфера у якому відображає дух часу. Він стверджував, що наукова та педагогічна діяльність викладача закладу вищої освіти повинні бути єдині, оскільки без їх взаємодії навчальний процес втрачає свій сенс та ефективність. Реформи М. І. Пирогова у сфері впровадження освітніх інновацій називали «конституційними порядками» та не були сприйняті суспільством [5].

Видатний український письменник і педагог Борис Дмитрович Грінченко залишив глибокий слід у вітчизняній педагогіці, його настанови та рекомендації дедалі частіше використовуються викладачами, вчителями й вихователями закладів вищої, середньої та дошкільної освіти. Концепція національної школи, розроблена Б. Д. Грінченком, базується на системі національного виховання, що ґрунтується на принципах демократизму, народності та гуманізму. Головною метою є надання змісту навчання та виховання національного характеру, що сприяє формуванню особистості. Борисом Грінченком були висвітлені культурологічні, гуманітарні та креативні підходи до формування особистості через освітній процес. Він вважав, що цей процес є частиною духовного життя суспільства, який передбачає трансляцію і подальший розвиток національної та загальнолюдської культури, а також розширення наукового знання про світ і людину [8, с. 217]. Вагомий внесок Бориса Грінченка включає систематизацію української народної просвіти, наукові підходи до організації шкільного навчання та закладання основ української педагогіки. Його ідеї та принципи знаходять віддзеркалення в сучасній системі підготовки педагогічних кадрів.

У період 1905–1920 років в Україні відбувалося становлення інноваційно-педагогічної сфери в освіті. Цей час був періодом піднесення національно-культурного руху, утвердження національної системи освіти й виховання, а також внесення національного компонента в структуру педагогічної науки. Для української школи цей період став часом формування національної освітньої парадигми. У цей час традиції української етнопедагогіки та реформаторські ідеї зарубіжної школи стали джерелом вдосконалення освітнього процесу. Українські педагоги впроваджували новаторські методи та форми

роботи в заклади освіти, зокрема, акцентуючи увагу на розвитку національної свідомості й культурних цінностей. Цей період був важливим для становлення української педагогічної думки та визначення національних педагогічних пріоритетів. Він започаткував тенденцію до постійного пошуку інноваційних підходів у сфері освіти, що визначило подальший розвиток української педагогіки [4, с. 339].

Однією з найвизначніших постатей серед українських педагогів першої третини ХХ століття вважається Софія Федорівна Русова. Вона була видатним представником української культури, державним і громадським діячем, письменницею та вченою-педагогом із власним розумінням шляхів реформування шкільної системи. Софія Русова вважалася автором концепції національного дитячого садка і школи, розробницею шкільних підручників і науково-педагогічних творів. Вона була не лише теоретиком, але й практиком у сфері педагогіки, активно співпрацювала із численними журналами, серед яких «Світло», «Українське життя», «Наша доля», «Вільна українська школа», «Шлях виховання й навчання» та інші [2; 9].

Її внесок у розвиток української педагогіки полягав у пошуку новаторських підходів до навчання та виховання, а також у підтримці та просуванні української культури серед молодого покоління. Її ідеї та концепції стали важливим стимулом для подальшого розвитку освіти в Україні.

Софія Федорівна Русова відзначалася глибоким гуманістичним підходом до педагогіки, у якому ключовими були толерантність і повага до світогляду кожної особистості. Вона підкреслювала, що метою виховання дітей дошкільного віку має бути не лише передача знань, але й збудження їх духовних сил, розвиток пізнавальних здібностей і виховання почуттів. Софія Русова вважала, що перед вихователем стоїть завдання вивчити та зрозуміти індивідуальні особливості кожної дитини. На її думку, для досягнення цієї мети педагоги повинні використовувати методи експериментальної педагогіки, які дають змогу систематично досліджувати індивідуальні риси дитячої особистості [2].

Однак Русова підкреслювала, що використання методів експериментальної педагогіки має бути доступним лише професіоналам із відповідною підготовкою. Таким чином, вона висувала ідею внесення до програм підготовки вчителів вивчення різних методів експериментальної педагогіки, щоб навчити майбутніх педагогів вмільо застосовувати їх у практиці. Уміння вчителя науково організувати дослідницьку роботу сприяє перетворенню його з пасивного виконавця розроблених раніше програм на творця, майстра своєї справи. Такий педагог здатний творчо підходити до організації освітнього процесу, що сприяє більш успішному розвитку особистості учнів [9, с. 25].

Антон Семенович Макаренко вважався новатором у сфері педагогіки, зокрема в інтенсивній педагогіці та колективному вихованні. Він вважав, що найефективніший спосіб виховання полягає в тому, щоб вихованці ставали водночас і вихователями, а це можна досягти через спільну діяльність, роботу та прагнення колективу. Методологічною основою педагогічної спадщини Макаренка були глибокі наукові знання, які дали йому змогу відповісти на питання про те, як саме формувати нову людину. Він вважав, що педагогічні знання не є догмою або жорсткими правилами, а розвиваються разом із суспільством і практикою виховання.

Таким чином, Макаренко прагнув поєднати теоретичні знання з практичними навичками виховання, створюючи педагогічну систему, яка була б зорієнтована на потреби й можливості кожної конкретної дитини та колективу загалом.

Педагогічний метод Антона Макаренка справді характеризується активною діяльністю проектування, яка виявляється в системі «перспективних ліній» та ідеї «завтрашньої радості». Він розвивав ідеї проектування не лише як засіб досягнення конкретних педагогічних цілей, але і як спосіб створення соціально й особистісно значущих перспектив для вихованців. Макаренко прагнув створювати такі умови, які б давали дітям можливість відчувати радість від майбутнього, зацікавленість у досягненні соціальних та особистісних успіхів. Він вважав, що важливо поставити перед дітьми значущі цілі, які стимулювали б їх активність і творчість. Такий підхід відображає розробку евристичних ідей у сфері соціально-педагогічного прогнозування, функціонування й управління, перевірки та впровадження соціальних проєктів. Макаренко віддавав перевагу не лише досягненню миттєвих результатів, але й плануванню довгострокових перспектив, які б забезпечували гармонійний розвиток особистості та її інтеграцію в суспільство.

Видатний український педагог Василь Олександрович Сухомлинський вбачав необхідність залучення дітей до творчих процесів, надання їм можливостей для самостійного розв'язання завдань і власного осмислення знань. Він вважав, що механічне навчання та запам'ятовування без розуміння призводить до інтелектуальної пасивності, яка ускладнює навчальний процес і може викликати труднощі в подальшому навчанні.

Слова Сухомлинського про необхідність нового підходу до інтелектуального розвитку дітей мають актуальний сенс і в сучасному контексті. Він наголошував на важливості творчої діяльності для формування особистості дитини та розвитку її інтелекту.

У сучасних умовах ці ідеї набувають ще більшого значення, оскільки швидкі зміни в технологіях і суспільстві вимагають від освіти постійного оновлення та розвитку. Сучасні педагоги намагаються активно залучати дітей до творчих завдань, стимулюючи їх самостійність, критичне мислення та творчість. Такий підхід сприяє формуванню активної та інтелектуально розвиненої особистості, яка здатна ефективно функціонувати в сучасному світі [7].

Василь Сухомлинський здійснив значний внесок у розвиток освітнього процесу в школі, а його ідеї продовжують впливати на сучасну педагогічну практику. Концепція «Школи радості під блакитним небом» відображає ключові принципи Сухомлинського, зокрема віру в потенціал кожної дитини, необхідність розуміння її індивідуальності та врахування цієї індивідуальності в освітньому процесі. Знання дитини, її особистість, її потреби й інтереси, є важливою основою для успішного виховання та навчання. Врахування цих аспектів дає можливість педагогам створювати стимулююче середовище для розвитку кожної дитини, де вона може реалізувати свій потенціал і здобувати знання з радістю та задоволенням [10].

Такий підхід активно застосовується в сучасних школах, де педагоги стежать за індивідуальним розвитком кожного учня, працюючи з його сильними сторонами та допомагаючи в подоланні труднощів. Він сприяє формуванню гармонійно розвинених особистостей, які мають розуміння себе та своїх можливостей, а також уміння працювати в колективі та розв'язувати проблеми [10].

Василь Сухомлинський підкреслював унікальність кожної дитини як окремого світу з усією його різноманітністю, комплексом думок, почуттів і потреб. Це розуміння стимулювало його педагогічну діяльність, спрямовану на те, щоб кожну дитину розглядати як індивіда з власними потребами, якого слід поважати, розуміти й підтримувати. У цьому контексті педагог має ставитися до кожної дитини з особливою увагою, розвивати її унікальні здібності, підтримувати інтереси та враховувати індивідуальні особливості кожного учня. Такий підхід сприяє не лише ефективному вихованню та навчанню, а й розвитку самооцінки та самовизначення кожної дитини.

Василь Сухомлинський відомий не лише своїми педагогічними ідеями, а й конкретними досягненнями у впровадженні новаторських педагогічних підходів. Реалізація цілісної системи гуманістичного виховання особистості в Павлівській середній школі на Кіровоградщині є яскравим прикладом успішного застосування його ідей у практиці. «300 уроків мислення серед природи» є ще одним ілюстративним прикладом практичної реалізації концепцій Сухомлинського. Ці уроки, розроблені в тісній співпраці з учителями, не лише збагатили педагогічну практику, а й стали ефективним засобом стимулювання пізнавальної активності та розвитку мислення учнів.

Педагоги-новатори М. П. Гузика, О. А. Захаренко, В. Ф. Шаталов та ін., які втілювали ідеї Сухомлинського у своїй роботі, відіграли важливу роль у популяризації його педагогічної спадщини. Їх досягнення сприяли поширенню гуманістичних підходів у вихованні та навчанні, а також стали значним внеском у розвиток педагогічної науки та практики.

Результати проведеного аналізу щодо впровадження інновацій в освітню галузь провідними вітчизняними науковцями та педагогами минулого відображені в таблиці 1. Слід зазначити, що більшість вказаних освітніх технологій нині не є інноваційними, проте активно й ефективно впроваджуються в сучасний освітній процес України.

В історії становлення педагогічної технології розрізняють чотири періоди, що свідчать про поступовий розвиток і впровадження нових підходів та засобів в освітній процес, відображають ключові зміни та тенденції у її еволюції [3]:

Указані періоди розвитку педагогічної технології відображають ключові зміни та тенденції у її еволюції. Дамо коротку характеристику кожного з них:

1. 1940–1950 рр. – у цей час відбувалося початкове застосування технічних засобів навчання, таких як прилади для запису, відтворення звуку, проєкції зображення й інші. Термін «методика застосування технічних засобів навчання» поступово перетворювався на «педагогічну технологію», відображаючи зростаюче значення педагогічних аспектів у використанні технічних засобів.

2. Середина 50-х – 60-ті роки ХХ ст. – на цьому етапі було виділено два основні підходи до розуміння сутності педагогічної технології. Представники першого спрямування акцентували увагу на застосу-

Аналіз історико-педагогічних інновацій у вітчизняній освіті

Г. С. Сковорода (1722–1794)	Технології самопізнання, саморозвитку та самовдосконалення; рефлексія
К. Д. Ушинський (1823–1871)	Створення педагогічної системи за принципами природовідповідності та формування внутрішнього світу дитини
М. І. Пирогов (1810–1881)	Технології розвивального навчання; провідні принципи – наступність навчання, єдність навчання та виховання
Б. Д. Грінченко (1863–1910)	Система національного виховання, систематизація української народної освіти
С. Ф. Русова (1856–1940)	Концепція національного дитячого садка та школи; гуманістичний підхід
А. С. Макаренко (1888–1939)	Новаторство в інтенсивній педагогіці та колективному вихованні; технологія проєктування
В. О. Сухомлинський (1918–1970)	Система гуманістичного виховання особистості; індивідуальний підхід; технології розвитку творчих здібностей

ванні аудіовізуальних засобів та програмованому навчанні, тоді як прихильники іншого підходу ставили перед собою завдання подолання відставання педагогічної теорії від розвитку техніки.

3. 70-ті роки ХХ ст. – на цьому етапі педагогічна технологія стала розглядатися як вивчення, розроблення та застосування принципів оптимізації навчальної діяльності на основі найновіших досягнень науки і техніки. Цей період супроводжувався розширенням бази педагогічних технологій завдяки впровадженню інформатики, педагогічної кваліметрії, системного аналізу й інших сучасних методів.

4. 80-ті роки ХХ ст. – початок ХХІ ст. – у цей період стали з'являтися комп'ютерні класи, інтерактивні засоби навчання й електронні посібники, що відображало швидкий розвиток електронних і комп'ютерних технологій. Комп'ютери почали витісняти традиційні друковані засоби та стали основним джерелом інформації.

У ХХІ столітті інновації в освіті стали ключовою сферою науково-педагогічних досліджень. Ці інновації охоплюють різноманітні аспекти, включно з впровадженням нових технологій у навчання, розвитком методів викладання, організаційними змінами в управлінні закладами освіти тощо. Сучасна педагогічна інноватика є сферою науки, що досліджує нерозривну єдність і взаємозв'язок трьох основних елементів інноваційного процесу у сфері освіти: створення педагогічних нововведень; їх впровадження й освоєння; застосування та поширення.

Сучасна освіта велику увагу приділяє інноваційним технологіям і методам навчання, оскільки вони сприяють покращенню якості освіти, адаптації до змін у суспільстві та розвитку компетентностей здобувачів освіти. Використання інновацій освітньому процесі сприяє ефективнішому засвоєнню матеріалу, розвитку критичного мислення, творчих здібностей і підготовці особистості до викликів сучасності.

Аналіз науково-педагогічної літератури показав, що найчастіше у визначенні поняття «інноваційні технології» присутні такі характеристики:

- об'єктивно нові технології, що є результатом педагогічної творчості;
- адаптовані для освітніх закладів технології, запозичені із зарубіжної практики або з інших галузей соціальної та професійної діяльності;
- відомі освітні технології, що використовуються в новому контексті або умовах.

У межах нашого дослідження ми визначаємо *інноваційні технології як цілеспрямовану систему радикально нових чи вдосконалених засобів, прийомів, методів і форм організації освітнього процесу*. Процес впровадження інноваційних освітніх технологій передбачає відстеження актуальних тенденцій у галузі освіти, усі аспекти освітнього процесу, від встановлення мети до досягнення бажаних результатів, і використання оригінальних, новаторських способів, прийомів педагогічних дій.

У процесі дослідження проаналізовано історичний аспект впровадження інновацій в освітній процес у практиці видатних українських педагогів із метою поглиблення наукового розуміння ролі та значення інновацій у сучасному суспільстві, зокрема в галузі освіти. Встановлено, які підходи, концепції та технології є актуальними для сучасної освіти. Описано ключові характеристики, принципи, тенденції та перспективи, які впливають на розвиток сучасної педагогіки в галузі впровадження інноваційних технологій. Доведено, що інноваційна педагогіка є продуктом не лише сучасних досліджень, але й накопичення педагогічного доробку протягом багатьох століть. Значна кількість ідей, концепцій і методик, які сьогодні вважаються інноваційними, мають свої корені в роботах видатних педагогів минулих епох.

Осмилення інноваційного доробку педагогіки допомагає сучасним ученим і педагогам краще розуміти сучасні педагогічні явища й використовувати найкращі практики у своїй роботі. Аналіз історичного досвіду також дає змогу передбачити подальший розвиток інноваційної діяльності в освіті, що допомагає педагогам адаптуватися до змін і впроваджувати нові ідеї для покращення навчально-виховного процесу.

Подальші дослідження спрямовані на уточнення понятійного апарату та визначення критеріїв інноваційності технологій навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Артемова Л. В. Історія педагогіки України : підручник. Київ : Либідь, 2006. 424 с.
2. Белкіна Н. І. С. Русова про впровадження ідей експериментальної педагогіки в систему освіти. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки*. 2011. № 9. С. 187–189.
3. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : підручник. 2-ге вид., допов. Київ : Академвидав, 2012. 352 с.
4. Енциклопедія освіти. Нац. акад. пед. наук України; [гол. ред. В. Г. Кремень]. 2-ге вид., допов. та перероб. Київ : Юрінком Інтер, 2021. 1144 с.
5. Козак Л. В. Історико-педагогічні передумови виникнення інноваційної діяльності в освіті. *Освітологічний дискурс*. 2014. Вип. 4 (8). С. 156–171.
6. Кремень В. Г. Філософія людиноцентризму в освітньому просторі. 2-ге вид. Київ : Знання України, 2010. 282 с.
7. Николаєва І. А. Технологія формування педагогічних знань : монографія, Луцьк : ПВД «Твердиня», 2011. 308 с.
8. Орехова Л. І. Педагогічна спадщина Бориса Грінченка в сучасній системі підготовки фахівців педагогічного профілю. *Міжвузівський збірник «Комп'ютерноінтегровані технології : освіта, наука, виробництво»*. Луцьк. 2011. Вип. 5. С. 216–221.
9. Русова С. Нова школа соціального виховання. Вибрані педагогічні твори : у 2 кн. / за ред. Є. І. Коваленко. Київ : Либідь, 1997. Кн. 2. 320 с.
10. Сухомлинський В. О. Казки Школи під Голубим Небом : Казки, притчі, оповідання. / Упоряд. О. В. Сухомлинська. Київ : Рад. школа. 1991. 203 с.
11. Ткаченко Л. Педагогічні ідеї Г. С. Сковороди у контексті науково-педагогічної думки XVIII ст. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2007. № 23. С. 187–194.

REFERENCES

1. Artemova, L.V. (2006). *Istoriia pedahohiky Ukrainy: pidruchnyk* [History of pedagogy of Ukraine: textbook]. Kyiv : Lybid [in Ukrainian].
2. Bielkina, N.I. (2011). S. *Rusova pro vprovadzhennia idei eksperymentalnoi pedahohiky v systemu osvity* [Rusov on the implementation of ideas of experimental pedagogy in the education system]. *Naukovi zapysky NDU im. M. Hoholia. Psykholoho-pedahohichni nauky*, no. 9, pp. 187–189 [in Ukrainian].
3. Dychkivska, I.M. (2012). *Innovatsiini pedahohichni tekhnolohii: pidruchnyk* [Innovative pedagogical technologies: textbook]. 2-he vyd., dopov. Kyiv : Akademyvday [in Ukrainian].
4. Kremen, V.H. (2021). *Entsyklopediia osvity. Nats. akad. ped. nauk Ukrainy* [Encyclopedia of education. National Acad. ped. Sciences of Ukraine]. 2-he vyd., dopov. ta pererob. Kyiv : Yurinkom Inter [in Ukrainian].
5. Kozak, L.V. (2014). *Istoryko-pedahohichni peredumovy vynyknennia innovatsiinoi diialnosti v osviti* [Historical and pedagogical prerequisites for the emergence of innovative activity in education]. *Osvitolohichni dyskurs*, iss. 4 (8), pp. 156–171 [in Ukrainian].
6. Kremen, V.H. (2010). *Filosofii liudynotsentryzmu v osvithomu prostori* [Philosophy of human-centeredness in the educational space]. 2-he vyd. Kyiv : Znannia Ukrainy [in Ukrainian].
7. Nikolaieva, I.A. (2011). *Tekhnolohiia formuvannia pedahohichnykh znan: monohrafiia* [Technology of formation of pedagogical knowledge: monograph]. Lutsk: Tverdynia [in Ukrainian].
8. Oriekhova, L.I. (2011). *Pedahohichna spadshchyna Borysa Hrinchenka v suchasni systemi pidhotovky fakhivtsiv pedahohichnoho profilu* [Pedagogical legacy of Borys Grinchenko in the modern system of training specialists in the pedagogical profile]. *Mizhvuzivskiy zbirnyk "Kompiuternointehrovani tekhnolohii: osvita, nauka, vyrobnytstvo"*, iss. 5, pp. 216–221 [in Ukrainian].
9. Rusova, S. (1997). *Nova shkola sotsialnoho vykhovannia* [New school of social education]. Ye.I. Kovalenko (Ed.). Kyiv : Lybid [in Ukrainian].
10. Sukhomlynskyi, V.O. (1991). *Kazky Shkoly pid Holubym Nebom: Kazky, prytchi, opovidannia* [Tales of the School under the Blue Sky: Tales, parables, stories]. O.V. Sukhomlynska (Comp.). Kyiv : Rad. shkola [in Ukrainian].
11. Tkachenko, L. (2007). *Pedahohichni idei H.S. Skovorody u konteksti naukovo-pedahohichnoi dumky XVIII st.* [Pedagogical ideas of H.S. Skovoroda in the context of scientific and pedagogical thought of the 18th century]. *Psykholoho-pedahohichni problemy silskoi shkoly*, no. 23, pp. 187–194 [in Ukrainian].